

Grażyna Voss

Ewidencja księgową funduszy Unii Europejskiej adresowanej do małych przedsiębiorstw

Ekonomiczne Problemy Usług nr 34, 589-596

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

GRAŻYNA VOSS

Wyższa Szkoła Bankowa w Toruniu

EWIDENCJA KSIĘGOWA FUNDUSZY UNII EUROPEJSKIEJ ADRESOWANEJ DO MAŁYCH PRZEDSIĘBIORSTW

Wprowadzenie

Małe przedsiębiorstwa stanowią ponad 90% firm na polskim rynku i są istotnym elementem gospodarki. Generują znaczną część PKB, tworzą miejsca pracy i borykają się z wieloma trudnościami. Główne obszary związane z utrudnieniami funkcjonowania małych podmiotów dotyczą finansowania działalności. Spośród dostępnych źródeł finansowania działalności wyjątkowo atrakcyjne wydają się dotacje o charakterze pomocy publicznej, w tym przede wszystkim fundusze unijne. Pozyskanie funduszy dla małych przedsiębiorstw nie jest rzeczą łatwą ze względu na skomplikowane procedury związane z przygotowaniem aplikacji i złożeniem wniosku wraz ze studium wykonalności. Kolejne trudności, na które napotykają przedsiębiorcy, to właściwe dokumentowanie, ewidencjonowanie i rozliczanie, środków unijnych wraz z ich audytem. Bariery na jakie trafiają małe przedsiębiorstwa to uproszczone sposoby ewidencji, wynikające z prawa podatkowego.

Zasady ewidencji w podmiotach gospodarczych określa ustawa o rachunkowości, zgodnie z którą podmioty gospodarcze można podzielić na te, które zobligowane są do prowadzenia ksiąg rachunkowych, jak i te, które są z tego obowiązku zwolnione¹.

Rachunkowość małych firm

Rachunkowość małych firm może być prowadzona jako: rachunkowość finansowa lub rachunkowość podatkowa. Osoby fizyczne, spółki cywilne osób fizycznych, spółki jawne osób fizycznych oraz spółki partnerskie mogą stosować zasady rachunkowości określone ustawą również od początku następnego roku obrotowego, jeżeli ich przychody netto ze sprzedaży towarów, produktów i operacji finansowych za poprzedni rok obrotowy są niższe niż równowartość w walucie polskiej 800 000 EURO². W tym przypadku, osoby te lub

¹ Ustawa z 29.09.1994 r. o rachunkowości, z późn. zm. DzU z 2006 r., nr 157, poz. 1119, art. 2.

² Wyrażone w EURO wielkości przelicza się na walutę polską według średniego kursu ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski, obowiązującego w dniu 30 września roku poprzedzającego rok podatkowy.

wspólnicy, przed rozpoczęciem roku obrotowego są obowiązani do zawiadomienia o tym urzędzie skarbowego, właściwego w sprawach opodatkowania podatkiem dochodowym.

Podmioty, które zwolnione są z obowiązku prowadzenia ksiąg rachunkowych, prowadzą ewidencję podatkową.

Fundusze unijne i ich ewidencja

Od maja 2004 roku Polska stała się państwem członkowskim i beneficjentem środków unijnych. Zapotrzebowanie na środki unijne w poszczególnych obszarach gospodarczych utrzymuje się na stosunkowo wysokim poziomie, o czym świadczy różnorodność oferty wsparcia finansowego i ogłaszanych konkursów, a przede wszystkim kwota dofinansowania jaka została skierowana w ramach wsparcia przez Unię Europejską do Polski. Możliwość wykorzystania środków unijnych osadzona została w świetle obowiązujących przepisów prawnych zarówno krajowych jak i unijnych. Dlatego istotną rolę w zakresie właściwego rejestrowania otrzymanych i wykorzystywanych środków unijnych spełnia ewidencja księgową. Jednostki wykorzystujące środki pochodzące z funduszy unijnych muszą prowadzić odrębną ewidencję i sprawozdawczość pozwalającą na kontrolę prawidłowego wykorzystania przyznanych środków. Jednak w zakresie ewidencji księgowej nie ma szczegółowych przepisów ani na szczeblu unijnym jak i krajowym. Wyodrębnienie ewidencji specjalnie dla potrzeb związanych z wykorzystaniem środków unijnych wymaga od kierownictwa jednostki zmian organizacyjnych, związanych z aktualizacją planu kont i dostosowania ich do ewidencji dla celów realizacji projektu unijnego. Sama zmiana polityki rachunkowości i planu kont nie wystarcza. Jednostki wykorzystujące programy księgowe dokonują również konfiguracji programu, co nie zawsze (szczególnie w środku roku obrotowego) jest rzeczą prostą a ponadto czasochłonną. Dla większości pracowników wiąże się z dodatkowym czasem pracy. Jeżeli jednostka gospodarcza w tym samym czasie realizuje więcej projektów finansowanych ze środków unijnych oznacza to, że musi wyodrębnić ewidencję księgową dla każdego projektu osobną. Warto zwrócić uwagę, że raz prawidłowo zmodyfikowany plan kont pozwoli na wykorzystanie wprowadzonych zmian w przyszłości.

Koszty kwalifikowane

Podstawowym podziałem kosztów, dotyczącym realizacji projektów finansowanych ze środków unijnych jest ich podział na koszty kwalifikowane i niekwalifikowane. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego zatwierdziło Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007–2013 (NSRO) oraz Wytyczne w zakresie kwalifikowania wydatków w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (PO KL). Kwestię kwalifikowania wydatków w ramach PO KL regulują następujące akty prawne:

- rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 roku ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz Funduszu Spójności,
- rozporządzenie Komisji (WE) nr 11828/2006 z 8 grudnia 2006 roku, ustanawiające zasady wdrażania rozporządzenia nr 1083/2006,
- rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1081/2006 z 5 lipca 2006 roku w sprawie EFS,
- rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1080/2006 z 5 lipca 2006 roku w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego,
- ustawa z 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (DzU nr 227, poz. 1658).

Ponadto zostały opracowane dokumenty regulujące kwestię kwalifikowania wydatków: PO KL, zaakceptowany przez Radę Ministrów i Komisję Europejską, szczegółowy opis priorytetów PO KL wydany przez Ministra Rozwoju Regionalnego, krajowe wytyczne dotyczące kwalifikowania wydatków w ramach funduszy strukturalnych i funduszu Spójności w okresie programowania 2007–2013 wydane przez Ministra Rozwoju Regionalnego.

W ramach (PO KL) podstawowych zasad kwalifikowania wydatków, wszystkie wydatki są kwalifikowane, o ile:

- są niezbędne do realizacji projektu, mają bezpośredni związek z celami projektu,
- są efektywne, czyli spełniają wymogi efektywnego zarządzania finansami,
- zostały faktycznie poniesione,
- są udokumentowane,
- zostały przewidziane w zatwierdzonym budżecie projektu zgodnie z zasadami konstruowania budżetu w ramach PO KL,
- są zgodne z odrębnymi zasadami prawa krajowego i wspólnotowego, w szczególności z ustawą z 29 stycznia 2004 roku *Prawo zamówień publicznych*.

Należy pamiętać, że za wydatek uznaje się wydatek poniesiony, jeżeli faktycznie nastąpił przepływ środków pieniężnych od beneficjenta do innego podmiotu (wydatek poniesiony w znaczeniu kasowym). Wyjątek od tej zasady stanowi wkład niepieniężny, amortyzacja (uważana za wydatek poniesiony po dokonaniu odpisu amortyzacyjnego). Wydatki niekwalifikowane w ramach PO KL to przede wszystkim: podatek VAT, jeśli może zostać odzyskany w oparciu o przepisy krajowe (ustawa o podatku od towarów i usług), zakup nieruchomości i gruntów, wyposażenia, mebli, pojazdów oraz infrastruktury z wyjątkiem wydatków w ramach cross-finansingu, odsetki od zadłużenia, koszty prowizji pobieranych w ramach operacji wymiany walut oraz ujemne różnice kursów walut, koszty kar, grzywien, procesów sądowych.

Plan kont i zasady rachunkowości

Potrzeba i zakres księgowego wyodrębnienia środków unijnych stanowi jeden z podstawowych wymogów unijnych. Odrębna, a przede wszystkim prawidłowa ewidencja księgowa zapewnia rzetelną i terminową informację oraz stanowi podstawę rozliczenia wydatków uznanych za koszty kwalifikowane. Regulacje Unii Europejskiej zobowiązują jednostki wykorzystujące środki unijne do prowadzenia rachunkowości zgodnie z obowiązującymi zasadami. Jednocześnie do prowadzenia rachunkowości stworzono możliwości do wyodrębnienia zapisów pozwalających na identyfikację operacji gospodarczych dotyczących finansowania ze środków unijnych z pozostałych źródeł finansowania. Możliwości i zakres wyodrębnienia powinien mieć charakter wielopoziomowy, co pozwoli jednostce na identyfikację źródeł finansowania odrębnie dla każdego realizowanego projektu ze środków unijnych. Wymogi Unii Europejskiej w zakresie rachunkowości i procedur gospodarki finansowej są następujące³:

- zapisy księgowe, jako dostarczające szczegółowych informacji o płatnościach dokonywanych przez beneficjenta korzystającego ze wsparcia finansowego ze środków unijnych – muszą zawierać następujące informacje: data i pozycja zapisu księgowego, określenie rodzaju dokumentu, data i forma płatności,
- dla wydatków częściowo finansowanych ze środków unijnych, istnieją dokumenty stwierdzające podział alokacji środków między przedsięwzięcia korzystające ze wsparcia UE, a inne operacje, podobne dokumenty dotyczą wydatków uznawanych za kwalifikowane w określonych proporcjach do innych kosztów (np. środki unijne mogą pokrywać 70% wydatków poniesionych na realizację przedsięwzięcia).

Zasady rachunkowości

Zgodnie z obowiązującymi wymogami (ustawa o rachunkowości, rozporządzenie Ministra Finansów w sprawie szczegółowych zasad rachunkowości oraz planu kont dla budżetu państwa, budżetów jednostek samorządu terytorialnego oraz niektórych jednostek sektora finansów publicznych) kierownik jednostki gospodarczej określa szczegółowe zasady rachunkowości dla realizowanego projektu. Przyjęte zasady powinny uwzględniać:

- wyodrębnienie wszystkich rachunków bankowych kredytowych,
- wyodrębnienie kont kosztów i przychodów projektu, z dalszym ich podziałem w zależności od rodzaju wsparcia,
- ewidencję rozrachunków z wyszczególnieniem wykonawców,
- wyodrębnienie kont dla rozliczeń międzyokresowych,

³ M. Brzóska, B. Gajos, M. Mońka, *Środki unijne przedmiotem badania biegłego rewidenta*, KIBR, Warszawa 2005, s. 53.

- wyodrębnienie kont bilansowych i pozabilansowych, w tym także do ewidencji w euro i innych walutach obcych,
- stosowanie jednolitej numeracji dla potrzeb ewidencji księgowej,
- określenie wydatków kwalifikowanych w projekcie,
- ustalenie zasad dotyczących rozliczeń podatku VAT,
- ewidencji przychodów osiągniętych w czasie realizacji projektu.

Jednostki gospodarcze nie muszą opracowywać odrębnych zasad rachunkowości dla potrzeb ewidencji i rozliczenia funduszy unijnych, mogą sporządzić aneks do wcześniej opracowanych i obowiązujących już zasad.

Plan kont

Plan kont jest dokumentem opracowanym przez jednostkę gospodarczą w którym zawarto przyjęte zasady rachunkowości. Głównym celem opracowania planu kont jest zapewnienie prawidłowego i rzetelnego prowadzenia ksiąg rachunkowych, zgodnie z obowiązującymi regulacjami prawnymi krajowymi i unijnymi. Opracowując plan kont każda jednostka powinna uwzględnić specyfikę swojej działalności, w tym również możliwość prowadzenia ewidencji i sprawozdawczości dla potrzeb rozliczeń finansowych wynikających z wykorzystania funduszy unijnych. Jednostka opracowując plan kont musi pamiętać, że nie może on naruszać powszechnie przyjętych zasad, a jego podstawowym elementem jest wykaz kont księgi głównej oraz zasad ewidencji na tych kontach i kontach pomocniczych stanowiących podstawę ewidencji analitycznej.

W poszczególnych zespołach można utworzyć konta syntetyczne o złożonym przedmiocie ewidencji, dla których rozwinięciem (uszczegółowieniem) będzie ewidencja analityczna, jak również stworzyć konta syntetyczne służące do ewidencji jednorodnego składnika.

Na przykład w Zespole 1 (Środki pieniężne, rachunki bankowe oraz inne krótkoterminowe aktywa finansowe) można utworzyć następujące konta:

- 101 Kasa,
- 131 Rachunki bankowe środków własnych,
- 131 – 1 Rachunek bankowy środków unijnych dla projektu „xyz”,
- 131 – 2 Rachunek bankowy środków unijnych dla projektu „xyz+1”,
- 131 – 3 ...

W zespole 2 (Rozrachunki i rozszczenia) – jednostka może dokonać wyodrębnienia kont księgowych z uszczegółowieniem ewidencji syntetycznej poprzez stworzenie kont pomocniczych (analitycznych):

- 231 – Rozrachunku z tytułu wynagrodzeń - finansowane z własnych środków,
- 232 – Rozrachunki z tytułu wynagrodzeń – finansowane ze środków unijnych (ewidencja analityczna dla każdego projektu odrębne konto analityczne).

Wybór wyodrębnienia w planie kont sposobu ewidencji zależy od indywidualnych rozwiązań jednostki.

Ewidencja księgowa i sprawozdawczość

Jednostki gospodarcze wykorzystujące fundusze unijne muszą prowadzić dla celów unijnych odrębną ewidencję i sprawozdawczość. Jednak w zakresie ewidencji księgowej nie ma szczegółowych przepisów ani na szczeblu unijnym jak i krajowym. Wyodrębnienie ewidencji specjalnie dla potrzeb związanych z wykorzystaniem środków unijnych wymaga od kierownictwa jednostki zmian organizacyjnych, związanych z aktualizacją planu kont i dostosowania kont do ewidencji dla celów realizacji projektu unijnego. Jednostki wykorzystujące programy księgowe dokonują konfiguracji programu co nie zawsze, szczególnie w środku roku obrotowego jest rzeczą prostą, a ponadto jest czasochłonne i dla większości pracowników wiąże się z wydłużonym czasem pracy. Jeżeli jednostka gospodarcza w tym samym czasie realizuje więcej projektów finansowanych ze środków unijnych oznacza to, że musi wyodrębnić ewidencję w ramach każdego projektu. Sposób wyodrębnienia kont w celu ewidencji środków unijnych przedstawiono w poniższym przykładzie.

Przykład

Jednostka w wyniku realizacji projektu unijnego zatrudni pracowników na podstawie umowy o pracę i w tym celu wprowadzono dodatkowe konta syntetyczne pozwalające na wyodrębnienie kosztów finansowanych ze środków unijnych. Plan kont uzupełniono o dodatkowe konta syntetyczne oznaczone symbolem UE wprowadzając również identyfikator numerowy przyporządkowany realizacji poszczególnych (odrębnych) projektów np. nr 1.

Sposób ewidencji wynagrodzeń finansowanych z funduszy unijnych
w ramach realizowanego projektu nr 1

Rachunek bankowy 132 – UE 1	Rozrachunki z pracownikami 232 – UE 1	Wynagrodzenia 404 – UE 1
1) 50.000,- 3) 9 200	2a) 3 000 2) 15 000	2) 15 000 4) 9200
	2b) 1 600	
	2c) 1 200	
	3) 9 200	
Rozliczenia międzyokresowe 843 – UE 1	Rozrachunki z ZUS 233 – 1 UE 1	Rozrachunki publiczno-prawne 224 – 1 UE 1 UE 1
4) 9200 1) 50 000,-	2a) 3000	2c) 1200
	2b) 1600	

Operacje gospodarcze:

1. WB – wpływ środków unijnych na wyodrębniony rachunek bankowy 50 000,-
2. Lista płac brutto (15 000,-),
 - a) ubezpieczenia społeczne (3000,-),
 - b) ubezpieczenie zdrowotne (1600,-),
 - c) zaliczka na podatek dochodowy (1200,-),
3. WB – wypłata wynagrodzeń przelew na rachunki pracowników.
4. PK – przeksięgowanie kosztów kwalifikowanych na koniec miesiąca (9200,-).

Na podstawie przedstawionego schematu widać, że dla celów ewidencyjnych jednostka wprowadziła do planu kont konta syntetyczne ze szczegółowym oznaczeniem dla potrzeb unijnych (UE) z uwzględnieniem realizowanego projektu nr 1. Tak opracowane karty kontowe powinny stanowić załącznik do wyodrębnionej dokumentacji przechowywanej na potrzeby audytu. Z przedstawionej ewidencji wynika, że kosztem kwalifikowanym dla celów unijnych jest tylko wartość wypłaconego pracownikom wynagrodzenia (9200,-). Za koszt kwalifikowany w bieżącym miesiącu nie zostaną uznane obowiązkowe potrącenia dotyczące ubezpieczenia społecznego, zdrowotnego i zaliczki na podatek dochodowy, ponieważ zgodnie z zasadą kasową, jednostka do końca miesiąca powinna dokonać przelewu (przepływu) środków pieniężnych. Oznacza to, że specjalnie dla celów unijnych należy również uwzględnić terminy płatności. Rozliczenia z ZUS będą dokonywane w dwóch etapach. Pierwszy termin rozliczenia wyprzedza powszechnie obowiązujące terminy rozliczeniowe 5, 10 i 15 następnego miesiąca, jak również w wielu przypadkach dokonywany jest przed złożeniem deklaracji rozliczeniowej.

Przyjęte i zaprezentowane rozwiązanie nie jest jedynym prawidłowym rozwiązaniem dotyczącym ewidencji środków unijnych. Jednostki gospodarcze mogą również zastosować ewidencję analityczną, co nie spowoduje wzrostu liczby kont syntetycznych.

Brak ujednoczonych zasad dotyczących ewidencji operacji, archiwizacji dokumentów, wraz z opracowaniem dodatkowej kategorii archiwalnej osobnej dla dokumentacji związanej z wykorzystaniem środków unijnych sprzyja popełnianiu błędów księgowych, co w rezultacie prowadzi do nie uznania kosztów za kwalifikowane i zmniejsza wartość dofinansowania ze środków unijnych. W przeciwieństwie do ewidencji księgowej sprawozdania z realizacji programów/projektów są sformalizowane i sporządzane na odpowiednich formularzach przekazywanych przez instytucję wdrażającą.

Zakończenie

Wykorzystanie środków unijnych w okresie programowania 2007–2013, a także w późniejszych okresach odgrywa istotną rolę w funkcjonowaniu wielu jednostek gospodarczych. Możliwość pozyskiwania środków unijnych, dla wielu podmiotów są w dalszym ciągu w sferze marzeń. Powodów można przytoczyć kilka: dla większości firm w dalszym ciągu skomplikowane są procedury związane z opracowaniem wniosków aplikacyjnych,

brak własnych środków wymaganych przy realizacji niektórych projektów i w końcu sama realizacja projektu.

FUNDS UE AS SOURCE FUNDING ENTERPRISES

Summary

Funds UE stood from sources with one funding activity. It uses small enterprises money centres on the same principles how and different enterprises. Utilization funds requires the suitable registration of costs and working out reporting financial.